

Lena Trojer

*Sharing Fragile Future:
Feminist Technoscience in
Contexts of Implication*
Makerere University Press
2018

Vilka är forskningens möjligheter att förändra samhället och vilka är samhällets möjligheter att förändra forskningen? Kring dessa centrala frågor rör sig denna samling av essäer och artiklar av Lena Trojer, som hämtar ur sin mångåriga erfarenhet av att arbeta i gränslandet mellan genusforskning, forskningspolitik, och praktikinära teknik- och samhällsutveckling. Boken tar avstamp i utvecklingen av feministisk vetenskapskritik under 70-, 80- och 90-talen, och i Trojers egen utveckling under samma tid, från att verka inom traditionell naturvetenskap till tvär- och transdisciplinär genusforskning på tekniska högskolor. Kapitlen utgörs av ett fåtal nyskrivna och flertalet omarbetade texter skrivna under en del av denna tid, från 1995 till 2011, så boken tecknar även på det viset en historia.

För att angripa frågor kring relationen mellan vetenskap och samhälle vänder sig Trojer till feministisk vetenskapskritik och annan litteratur inom science studies-fältet. I bokens första del beskrivs mot denna bakgrund hur modernitetens bild av vetenskapen som ett objektivt sökande efter fakta, frikopplat från samhälleliga angelägenheter, varken är försvarbart som en historisk beskrivning eller som en modell för framtiden. I synnerhet inte om forskningen i en feministisk anda ska

hållas ansvarig inför samhället och bidra till en mer jämlik värld. Mot idén om den traditionellt objektiva vetenskapen sätter Trojer teknikutveckling i samarbete med industri och samhälle, liksom transdisciplinär forskning. Hon diskuterar sitt eget arbete med att etablera transdisciplinär genusforskning (feminist technoscience) vid Luleå tekniska högskola och Blekinge tekniska högskola. Bokens andra del behandlar 90-talets svenska forskningspolitiska reformer kring stöd och integrering av genusvetenskaplig och tvär/transdisciplinär forskning. Trojer deltog själv i dessa skeenden, bland annat som ordförande i samverkansgruppen för de dåvarande åtta forskningsråden, och kan på så vis med god insikt beskriva utvecklingen. Den tredje och sista delen beskriver hur forskningens samverkan med samhället kan se radikalt annorlunda ut i en postkolonial kontext i låglöneländer. Med exempel från projekt i Tanzania och Uganda visar Trojer hur en annan samverkansmodell än den svenska/västerländska är möjlig, där forskning är mer integrerad i och ansvarig inför samhället.

Boken erbjuder många infallsvinklar för den som är intresserad av vetenskapens organisation och möjligheter. Jag läser diskussionen av 90-talets svenska reformer med stor behållning. Trojer beskriver hur i synnerhet forskningspropositionen ”Forskning och samhälle”, framlagd 1996 under utbildningsminister Carl Tham, öppnade upp för radikala möjligheter för en integrerad och kritisk genusforskning, ökad demokratisk insyn och mer tvärvetenskapligt fokus i

forskningsfinansieringen. Många av de föreslagna förändringarna kritiserades dock hårt från akademins sida. De nyss öppnade möjligheterna begränsades sedermera i och med den finansieringsstruktur som inrättades 2001, då forskningsråden konsoliderades och den tvärvetenskapliga Forskningsrådsnämnden liksom forskningsrådets samverkansgrupp lades ned. I stort sett innebar detta en återgång till det gamla modernistiska sociala kontraktet, där forskning utförs inom fasta disciplinära gränser, av forskare oberoende av samhället och obekymrade om hur forskning kan användas och bidra till samhället genom samverkan med stat, industri eller andra fält.

Som en motvikt till den svenska utvecklingen presenterar Trojer flera samverkansprojekt mellan universitet, stat, företag och lokalbefolkning i Östafrika. I dessa låginkomstländer har universitetet en tydligare förväntan på sig att bidra direkt till samhällsutvecklingen, och staten kan ha mer direkta krav kring forskningens utformning. Inom loppet av några kapitel ges intressanta fallbeskrivningar av utvecklingen av IT-system, och lokala utvecklingsprojekt kring saltutvinning och sjögräsprodukter i Uganda och Tanzania. I den postkoloniala kontext Trojer beskriver är det viktigt att etablera lokal kompetens och resurser kring informationsteknologi, som annars riskerar att bli något som importeras från västvärlden och då förväntas kunna implementeras på samma sätt som där. I dessa sammanhang kan ett inflöde av internationellt kapital ofta vara ett hot mot en positiv samhälls-

utveckling samtidigt som det kan vara en hjälp. Trots detta visas i kapitlet exempel på hur en utveckling som gynnar lokalbefolkningen kan arbetas fram i samarbete mellan lokalbefolkning, engagerade forskare, småföretag och lokala myndigheter.

Trojers beskrivning av de östafrikanska samverkansprojekten är både intressant och tankeväckande. I slutändan skulle jag dock önska mig en mer nyanserad diskussion av forskningens samverkan med samhället. Att politiken ska ha större inflytande över universiteten kanske är önskvärt från statens sida, men kan också vara ett problem i stater med begränsad demokrati som Uganda och Tanzania. En allt för tydlig politiska styrning av universitetens verksamhet var just vad den socialdemokratiska regeringen med Carl Tham i spetsen anklagades för att vilja genomdriva med reformerna i slutet av 90-talet. Det hade varit givande att se en vidare belysning av dessa frågor, speciellt i ljuset av senare års diskussioner om universitetens autonomi och styrning och vetenskapens frihet. Trojer lyfter upp kunskapsproduktionens roll i regional utveckling i linje med den välkända "Triple Helix"-modellen för samverkan mellan universitet, stat och företag. Men jag undrar om detta är den enda modellen för demokratisering av forskning? Jag skulle vilja se en djupare kritisk dialog mellan denna mer marknadsorienterade syn på samhällets del i forskning, och den feministiska vetenskapskritik som Trojer åberopar i flera av texterna.

Som helhet erbjuder boken en fascinerande bred och tänkvärd ingång till frågor

kring forskningens roll i samhället och samhällets roll i forskningen. Det är i synnerhet intressant att få följa med på Trojers egen resa genom texter från olika perioder och sammanhang. Samtidigt gör tyvärr de många nedslagen att boken som helhet upplevs som spretig; texterna skiljer sig mycket åt i fråga om stil, längd och fokus. Detta är kanske ofrånkomligt med texter skrivna under så många år och för så många olika sammanhang, men en ännu tydligare sammanhållande linje hade underlättat läsningen. Det ganska kortfattade, nyskrivna avslutningskapitlet hade också kunnat ta tillvara på möjligheten att tydligt knyta ihop kapitlens olika trådar. Läsningen hindras också en del av otydligheter och korrekturfel; boken hade gynnats av noggrannare korrekturläsning. Oavsett detta ger boken en behövlig bild av strävan efter en genusforskning som kan vara både transdisciplinär och bryta upp bekanta banor, och dessutom verka i de fält som kanske tycks längst från genusvetenskapen som egen disciplin. Trojer visar hur viktigt men också svårt det är att vara en agent för förändring genom att verka som en "outsider within", något jag själv strävar efter i min egen forskningsgärning.

Anders Johansson

Universitetslektor i ingenjörsutbildningsvetenskap, Chalmers tekniska högskola